

## הרב חיים אבערלאנדער

רב דקהל שארית ישראל ווילעדניק  
וראש הכולל אור ישראל

# דין חלות שנאפו עם בצלים שנחתכו בסכין בשרית בצלים שנחתכו בסכין בשרית וכישלו או טיגנו אותם בקדירה חולבת מה דינם

רק חלתית לא סמכין, ולענ"ד י"ל דהכא סמכין בצירוף הפוסקים דרק בצנון דוחקא וחרף מפליט אבל לא בשאר דברים חריפים מש"ה בסי' א' (?) לא הכריע דבצנון אסור, והכא בתבלין הכריע להקל בצירוף דלא פלט ובלע כלל, ולקמן (סי' ק"ג) דמיירי בבישול דודאי בלע אסור, עכ"ל.

אולם כ"ז הוא רק לבאר שיטת המחבר, משא"כ שיטת הרמ"א היא, דגם בשאר דברים חריפים כגון תבלין, וגם שלא בדרך בישול, מחמירים אפי' בכלי שאב"י, וכ' הש"ך (שם) דכן היא דעת כל האחרונים וכן נוהגים, ולפי"ז בצלים שחתכם בסכין בשרית אפי' מקונחת ואפי' אב"י אסור לאכלם בחלב.

אמנם בדיעבד כשבשלם בקדירה חולבת, נראה דיש להקל בדיעבד מכמה טעמי. והיינו, לא מבעי כשבשלן בקדירה חולבת, דבדרך כלל יש בה ס' נגד מה שנבלע מהסכין, דסכין היא דבר דק וקטן, אעפ"י שצריך לשער נגד כל הסכין, דדרך לחתוך בכל הסכין כמבואר שם בש"ך (סק"ח) ובט"ז (סק"ד)<sup>2</sup>, אלא אפי' אם מטגנים את הבצלים בקדירת חלב דאז הרבה פעמים אין כאן שישים, מ"מ יש לצדד להקל, מכמה טעמי.

## שיטת הבית מאיר

הבית מאיר (בגליון הרמ"א הנ"ל) כתב, ותו"ד, דגם הרמ"א שהחמיר כאן לגבי תבלין אינו אלא לכתחילה אבל בדיעבד אין להחמיר

שאלה - אשה אפתה לצורך שבע ברכות לחמניות עם בצלים שנחתכו בסכין של בשר שאב"י, האם הן אסורות באכילה.

עוד יתבאר בדבר הנוגע למעשה, שחותכים בצלים בסכין בשרית שאב"י ומבשלים אותם או מטגנים אותם בקדירה חולבת מה דינם.

המחבר בשו"ע יו"ד סי' צ"ו (סי"א) כתב: צנון או סילקא שחתכו בסכין של בשר בן יומו או שאינו מקונח אסור לאוכלו בחלב, וי"א דהוא הדין לאינו ב"י והוא מקונח, דסוברים דחורפיה מחליא ליה לשבח. ושם בסעיף ב' כתב המחבר, אם חתך בו שומין ובצלים או כרישין וכיוצא בו מדברים החריפים שוה לחתך בו צנון, ובסעיף ג' כ': תבלין שנדוכו במדוכה של בשר ב"י אסור לאכלן בחלב, וכתב הרמ"א, וי"א דאפי' אינו ב"י, עכ"ל.

ועי' בט"ז (סק"י) ובש"ך (סקי"ט) שנתקשו למה אוסר המחבר בתבלין רק במדוכה ב"י, הא בסי' ק"ג סתם להחמיר בדבר חריף גם באב"י אסור דאמרין דחורפיה מחליא ליה לשבח.

וכ' הרע"א בגליון שם וז"ל: כבר כתבו האחרונים<sup>1</sup> דדעת המחבר להקל בצירוף דעת הפוסקים דנ"ט בר נ"ט מותר בחריף ודוחקא, אבל לקמן (בסי' ק"ג) דמיירי באיסור, מש"ה אסור, דעל סברא זו לחוד דלא מחלי' לשבח

1 וכ"כ הכרז"פ (סק"ה), והפרמ"ג במשב"ז (סק"י), והבית אדם (סי' מ"ט).

2 ועי' מש"כ לקמן בשם שו"ת משיבת נפש, דסובר דא"צ לשער רק נגד קליפת הסכין עי"ש, והוא חידוש.

לדבריו א"כ נראה דהסכים עמו.

ובמשמרת שלום על הפרמ"ג (שפ"ד סק"ב מציון בדרכ"ת ס"ק) כתב, דבמקום הפס"מ וצורך שבת יש לסמוך על דברי הבית מאיר, ומסיים שם דמ"מ אין לסמוך בזה להקל רק בסכין של חלב משום דיש עוד סניף דרוב תשמישו הוא בצונן אבל בסכין של בשר אין להקל, דהא מדברי הרמ"א מבואר דגם בשאר דברים החריפים אסרינן נ"ט בר נ"ט אפי' באינו בן יומו אפי' בדיעבד עיי"ש.

גם בשו"ת מהרש"ם (הנ"ל) אעפ"י שנתקשה בדברי הבית מאיר, מ"מ למעשה הקיל בזה בצירוף דרוב תשמישו, עיי"ש

ונראה דבזמנינו גם סכין של בשר מקרי רוב תשמישה בצונן, והנה יש ב' מיני סכינים, יש סכינים שמשתמשים במטבח, ויש סכינים שמשתמשים בשעת הסעודה, והנה סכינים שבשעת הסעודה משתמשים בדרך כלל במאכלי צוננים ועכ"פ מאכלים שאין היד ס"ב, אולם לפעמים חותכים בהן בשר חם שהיס"ב, ואעפ"י דכשהבשר בצלחת הוי כ"ש דאינו מפליט ומבליע, מ"מ אנו מחמירים בדבר גוש דגם בכלי שני אסור, ובפרט לגבי דוחקא דסכינא כמבואר בסי' צ"ד, ובסכין שמשתמשים בה במטבח ג"כ שימושה בעיקר לחתוך ירקות ובשר צונן קודם הבישול, ולחתוך בה בשר חם שהיס"ב אחר הבישול לא שכיח כ"כ, ע"כ מקרי רוב תשמישו בצונן, ורק בזמנם שהשתמשו בסכין של בשר להפוך בו בשר צלי ע"ג האש, וכמבואר בסי' קכ"א, ע"כ לא היתה סכין בשרית רוב תשמישה בצונן, משא"כ בזמנינו, וע"כ גם בסכין בשרית יש לסמוך על הבית מאיר בזה.

### היתר דמהרי"ל דיסקין

ותו יש לדון להיתר בזה, לפי"מ שכ' בשו"ת מהרי"ל דיסקין (סי' י"ד), וז"ל

בשאר דברים חריפים [זולת בצונן] היכי דאיכא תרתי לטיבותא, ולכן היכי שכבר חתכו את בצלים בסכין חולבת ונתנום בקדירה של בשר מותר בדיעבד, דמסתמא הסכין אינה בת יומה מבליעת כלי ראשון, דסתם כלים אינם בני יומן, ובפרט בסכין חולבת דרוב תשמישה בצונן<sup>3</sup>, ומצד מה דשמנונית קרוש לו על פניו, אמרינן דמסתמא יש ששים נגדה, ולכן אמרינן דבדיעבד מותר עיי"ש.

אולם דבריו צ"ב, דהא הרמ"א (בסי' צ"ה סוסע"י ב') כ' דכשנתבשל דבר חריף בכלי של בשר אפי' אינו בן יומו הוי כבן יומו וכו', הרי אעפ"י דשם ג"כ שייך שתי הסברות, דהיינו דעת מהר"מ דבאינו בן יומו מותר בדבר חריף, וגם דעת הסוברים דנ"ט בר נ"ט מותר בדבר חריף, וא"כ למה החמיר שם הרמ"א, וכבר נתעורר בזה בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי"ע) והניחו בצ"ע עיי"ש.

ואפשר לומר, דהבית מאיר הקיל רק כשיש לצרף ג"כ סברת רבינו יחיאל, דרק צונן מקרי דבר חריף ויכול להפליט ולהבליע, משא"כ בשאר דברים חריפים, וזה שייך רק במדוכה או בחתכו בסכין, דאם הבצלים לא מקרי דבר חריף אינם בולעים כלל מהסכין, משא"כ בבישול בצלים או תבלין בקדירה דבוודאי הקדירה בולעת, א"א לצרף סברת רבינו יחיאל, ע"כ אסור אפי' בדיעבד.

ולפי"ז צ"ל דמש"כ הרמ"א שם אח"כ, או שדכו תבלין במדוך של בשר, מיירי במדוך בן יומו, אולם הדבר דוחק, דכל זה היה ליה להרמ"א לבאר בהדיא, ומסתימת דבריו נראה דגם במדוכה מיירי כשאנו ב"י, ותו דבדרכי משה (סצ"ה) הביא בשם או"ה (כלל כ"ד) שכ' דתבלין שדכו במדוך של בשר ואח"כ נתנוהו בחלב צריך לשער נגד כל התבלין אפי' לא היה המדוך ב"י, והדרכי משה הביא ראיה

3 ועי' באור ישראל גליון ס"ד שהארכתי להוכיח מדברי הבית מאיר, דגם בדבר חריף הולכין בתר רוב תשמישו.

בשני כלים ולא חיישינן שיגע חד כלי בשני, וע"כ דמכלי לכלי אינו יוצא בלי רוטב, וכמש"כ הפרמ"ג שם, וא"כ לא שייך לגבי הבצלים ההיתר דקערות שהודחו.

וצ"ל דמהרי"ל דיסקין אינו סובר הפרמ"ג, וסובר דהמתירים קערות סוברים דלא חיישינן שיגעו זה בזה<sup>4</sup>. ולפי"ז נראה דמהרי"ל דיסקין מיירי בבצלים שנתבשלו בקדירה בשרית וסובר דלא חיישינן שיגעו, משא"כ אם טיגנו אותם בקדירה בשרית דבוודאי נגעו במחבת א"א להתיר מטעם זה, וצ"ע.

והנה הפרמ"ג (שפ"ד סק"ב) כ' וז"ל ולעינן דינא אין להקל כף בקריין ושאר דברים חריפים כי כפי' הנראה קריין ובצלים חריפים יותר מצנן ואין זה הכרח, מ"מ נ"ל כן עכ"ל עיי"ש, וכ"כ החכמ"א (כלל מ"ט סי' ח') דבצלים דינם כצנן דהוי וודאי דבר חריף עיי"ש, ולדבריהם קשה להקל כהבית מאיר ומהרי"ל דיסקין, דהא הם מקילים רק בצירוף הסברא דבצלים לא מקרי דבר חריף, וצ"ע.

#### חידוש של המנחת פיתים

ותו יש לצדד להקל בזה, לפי"מ שכ' המנחת פיתים (יו"ד צ"ו) וז"ל ואם שפשפו קודם הסכין קודם שפשוף יפה, נראה דלפי"מ שכ' החו"ד (צ"א ב' סק"ד), דהעיקר כדרכי משה דלקמן בסי' קכ"א דשפשוף היטב הוי כמו נעיצה, א"כ בדיעבד אין בו איסור אם חתכו בו דבר חריף אח"כ, כמו אחר נעיצה כמבואר בסי' קכ"א סי' ז', ודבר זה חידוש גדול ואין משמעות הפוסקים כן, ועכ"ז בסכין שאינה ב"י דבלא"ה לכמה פוסקים שרי, יש לצרף דבר זה להקל עכ"ל<sup>5</sup>, וכידוע דכהיום

"הוריתי להתיר הבצלים שנחתכו בסכין חולב ונתנו בקדירה של בשר, חדא דדילמא בצלים אינו חריף, ואף דנימא דחריף הוא אכתי לא עדיף מקערות שהודחו ביחד דהוי פלוגתא דרבוותא דהבצל לא הוציא יותר ממה שבסכין ואף שלא היה ס' נגד הבצלים או סכין התרתי", עכ"ל. וכנראה דהתיר אפי' כשחותכו בסכין ב"י, והוא חידוש, דהא למעשה אנו מחמירין בהדחת קערות כמבואר בסי' צ"ה ס"ג ברמ"א, ואעפ"י שאנו סומכין להקל איזה פעמים בצירוף שי' המחבר דהקיל בהדחת קערות, וכמבואר בש"ך (צ"ה סק"כ ובסי' צ"ד סק"ל ד), מ"מ הא בסי' (צ"ו ס"ב) סתם המחבר דבצלים ושאר דברים חריפים דינם שווה לצנן, וצ"ל דהיות דמ"מ יש שי' הפוסקים דסוברים דדוקא צנן מקרי דבר חריף, ע"כ יש להקל בזה.

ותו אפי"ל דמיירי בסתם סכין, וקיי"ל דסתם סכין אינה ב"י, ע"כ שפיר יש להתיר בצירוף המתירים הדחת קערות, דהא המחבר (שם ס"ג) מקיל לגבי שאר דברים חריפים, כשהכלי אב"י, ואפי' להרמ"א שם דמחמיר בזה, מ"מ כל שהכלי אב"י מקרי ספק, וכמבואר שם בש"ך (סק"ב), וצ"ע.

אולם צ"ב, לפי"מ שכ' הפרמ"ג (שפ"ד צ"ד סק"ט), דרך בכלים שהודחו מתירים ולא חיישינן שיגעו זה בזה, דאין הבליעה עוברת מכלי לכלי בלי רוטב, משא"כ במאכל שנתבשל בקדירה חיישינן שיגעו בדפנות, ותלך הבליעה בלי רוטב עיי"ש, וכ"מ ג"כ בש"ך (צ"ה סק"י) במש"כ וגם השומן נוגע בכלי השני ונאסר הכלי, וא"כ למה מתירים

4 ואפי' הרמ"א דאוסר קערות, הוא מטעם דאמרינן דהטעמים נוגעים ולא משום דחיישינן דהכלים נוגעים, דמהאי טעמא ביש ס' מתיר הרמ"א כמבואר בסי' צ"ד ס"ה, וכבר נתעורר בזה הרע"א בגליון על הש"ך סי' צ"ד סק"ח, ובחו"ד שם, ואולם הפרמ"ג שם רוצה לדחוק דאולי הרמ"א מיירי בידוע שלא נגעו עיי"ש.

5 ובאמת היא קולא גדולה, דהא להקל לחתוך דבר חריף אחר נעיצה הוי דבר שצ"ב טובא, וכמו שנתקשו האחרונים בזה, ע' ברע"א בגליון הש"ך סי' צ"ו סק"ט, ובגליון החכמת שלמה שם, דהדין בסי' קכ"א מקורו בהרשב"א, דסובר דבצנן אינו מפליט רק מה שבקליפת הסכין לא מה שבפנים, לכך בזה די בנעיצה, אבל אנו דקיי"ל סי' צ"ו סי' א' דבחתכו בסכין

אולם הא תינח אם אוכלו כמו שהוא, משא"כ בישלו אח"כ יהיה אסור אח"כ וכמ"ש הפוסקים בריש סי' פ"ז דבב"ח האסור רק מדרבנן כגון כבוש, אסור לבשלו מה"ת, דעד עתה היה איסור דרבנן וכעת יהיה אסור מה"ת [וכמו"כ כשמתירין בב"ח מדרבנן משום ספיקא דרבנן, כשבשלו נעשה ספיקא דאורייתא ואסור, עי' בגליון רע"א שם].

אולם בשו"ת מהרש"ם הנ"ל מחדש דלגבי בב"ח אמרינן דחורפיה מחליא ליה לשבח הוי רק איסור דרבנן, אפי' מבשלו אח"כ.

ותו נראה, דאפי' אם יאמרו דאפי' לגבי בב"ח אמרינן דחורפיה מחליא ליה לשבח והוי איסור מה"ת, מ"מ הא תינח כשמבשלו עם חלב, משא"כ כשבשלו בקדירת חלב, היות דשניהם הם רק בלועים, הוי רק דרבנן, דלא מקרי דרך בישול, וכמו דנראה מדברי הפרמ"ג (סי' פ"ז שפ"ד סק"ח), ובפרט כשמטגנו דבזה יש הרבה הסוכרים דטיגון בב"ח הוא רק איסור דרבנן, עי' בפ"ת ריש סי' פ"ז סק"ג בשם הפרמ"ג, דבמקום צורך יש להקל דטיגון הוי רק דרבנן<sup>8</sup>, וא"כ הוי תרי דרבנן, ובדרך כלל הוא נוגע לגבי בשר עוף דג"כ הוי רק דרבנן<sup>9</sup>, ע"כ בוודאי דיש להקל בצירוף כל השי' הנ"ל.

רוב הסכינים שופשפו היטב דכהיום מדיחין היטב ובסטיל וואל ובסבון וכדומה, א"כ לדבריו אפי' בצנן היה אפשר להקל בזמנינו כשאב"י, ואפי' אם יאמרו דבצנן אין להקל כדבריו בפרט לכתחילה, מ"מ בבצלים מסתבר דיש להקל בכהאי גוונא, ובפרט דיש לצרף שי' הבית מאיר בסכין דרוב תשמישה בצנן.

#### אם זה היא איסור מה"ת או מדרבנן

ותו, דידוע שיש מחלוקת הפוסקים אם הא דחורפיה מחליא לשבח הוא מה"ת או רק חומרא מדרבנן. עי' בפרמ"ג במשב"ז סק"א, דמדייק מדברי הרשב"א, דחורפיה מחליא ליה היא איסור מה"ת, אמנם בשער תערוכות (פ"ו) רוצה לומר דרך קורט של חולתית הוא מה"ת משא"כ שאר דברים חריפים אסורים רק מחומרא דרבנן<sup>6</sup>, ובשו"ת פנים מאירות (ח"א סי' ס"ד) הביא בשם חכ"א דהוי מדרבנן, והפנמ"א חולק דהוי מה"ת.

ועי' בכרו"פ (סי' ק"ב סוס"ק ה') דנוטה דהוי מדרבנן, אולם אפי' אם יאמרו דהוי מה"ת מ"מ כ"ז לגבי בליעת איסור, משא"כ לגבי בב"ח שאינו אסור מה"ת אלא בדרך בישול, פשוט דע"י דוחקא ודבר חריף לא הוי מה"ת, ולכן צנן שנחתך בסכין בשרי אינו אסור בחלב אלא מדרבנן, ויש להקל בספיקו<sup>7</sup>.

דבר חריף צריך ס' נגד מה שנגע מהסכין, הרי דכל בליעת הסכין יוצאת ואם כן מה מועיל בזה נעיצה וצ"ע טובא, וכ' בחכמת שלמה שם וז"ל ולדינא נראה דכל זמן שאין לנו ישוב נכון לדברים הללו יש להחמיר בזה ואף אם נעצה עשר פעמים בקרקע אסור דבר חריף ע"ש, גם כתבואת שור סי' י" סק"י החמיר בזה, [ועי' בשו"ת משיבת נפש (י"ד סי' מ"ט) דג"כ נתעורר בזה וע"כ מצדד להקל דא"צ ס' רק נגד קליפת הסכין, וכמו דנראה בס' קכ"א דמהני נעיצה עיי"ש], ועוד זאת דלומר דשפשוף הוי כנעיצה הוא חידוש גדול ולא משמע כן מכל האחרונים שם.

6 כן הביא המהרש"ם בשמו, ולא מצאתי כעת שיכתוב כן בהדיא.

7 אולם בלא"ה יש להקל בספק אם נחתך בסכין בשרית משום ס"ס, כמבואר ברמ"א סוס"ב ברמ"א, דילמא הלכה כמהר"ם דלא אמרינן חורפיה מחליא לשבח, ולגבי בצלים יש להקל אפי' בספק שנחתך בסכין ב"י, דילמא קי"ל דרך צנן הוי דבר חריף ולא שאר דברים, כמבואר שם, אם לא לשי' הפרמ"ג והחכמ"א הנ"ל דסוכרים דבצלים דינם כצנן.

8 אולם לפי"מ שמחדש בשו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' ע"ד) דהא דאמרינן דטיגון הוי דרבנן, היינו טיגון בשומן או בחמאה, משא"כ בטיגון בשמן מקרי בישול, עיי"ש, וכ"ה בשו"ת בית יצחק (י"ד סי' קי"ט אות י"ג) וכ' דהיות דאסור תורה בישול בשר וחלב, א"כ גילתה תורה שבישול בשאר משקין חייב, א"כ מה לי חלב או שמן עיי"ש, א"כ בזמנינו שמטגנים בשמן מקרי שפיר דרך בישול. אך במק"א הארכתי בזה דמדברי הרבה פוסקים מבואר שגם טיגון בשמן מקרי טיגון ואכמ"ל.

9 אולם זה יהיה תלוי במחלוקת בסי' צ"ח הט"ז (סק"ה) והש"ך (סק"ז) אם לגבי בשר עוף בחלב, יש להקל בספק עיי"ש.

## (ב')

**בצלים שנחתכו בסכין בשרית ונאפו  
בלחמניות, האם הלחמניות נאסרות  
נאסרים באכילה**

ועכשיו נבאר לגבי השאלה דהתחלנו, אם חתכו בצלים בסכין של בשר ועשו עמם לחמניות<sup>10</sup> אם הן אסורות באכילה.

הנה בשו"ע יורה דעה (סי' צ"ז): אין לשיין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר. ואם לש, כל הפת אסור, אפילו לאכלו לבדו. ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר. כיוצא בו, אין אופין פת בתנור שטחו באליה, ואם אפאו דינו כעיסה שנילושה בחלב: הגה - ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב כחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מוחשב כדבר מועט, גם כי צורתן משונה משאר פת. וכ"ש פלאד"ן או פשטיד"א, דמותרין עכ"ל.

הרי שפת בשרית אסור לאוכלה, ולפי זה גם בנדון דידן שנאפו החלות עם בצלים שנחתכו בסכין בשרית, א"כ הבצלים הם בשריים, וכיון שנאפו הבצלים בהחלות נאסרות החלות.

אולם היה אפשר לומר, דהיות דהוי רק חומרא מדרבנן, א"כ בספק איסור אין לאסור בדיעבד, וכמ"ש בפרמ"ג (או"ח א"א סימן שיח סק"י) לגבי המבשל בשבת דאסור בדיעבד, דכל שיש ספק פלוגתא אם הוה בישול או לאו, אמרינן בזה ספק דרבנן לקולא, ויסודו במגן אברהם (או"ח סי' שכ"ג סק"א)<sup>11</sup>.

ולפי"ז כאן דנחתכו הבצלים בסכין של

בשר שאב"י, דיש ביה הרבה שיטות להקל, חדא דאולי רק צנון מקרי דבר חריף, ותו דאולי לא אמרינן חורפיה מחליא ליה לשבח, ושי' המחבר היא באמת להקל לגבי תבלין או שאר דברים חריפים כשהכלי היא אב"י, ע"כ לגבי איסור לאכול הפת שפיר יש להקל בזה.

אמנם בט"ז (שם סק"א) כתב וז"ל: מזה נראה לי דמדוכה שדוכין בה בשמים ומשתמשין הבשמים הן עם בשר והן עם חלב ופעם אחת דכו שם שום עם מרק של שומן אווז, נ"ל שאותה מדוכה אסורה לדון בה עוד בשמים אפילו לאכול בבשר שמא יבוא לאכול בחלב דומיא דכאן וצריכה הכשר דוקא ואפילו דיעבד אסור בלא הכשר כמו הפת דכאן ולא דמי למ"ש בסי' צ"ו סעיף ג' תבלין שנידוכו במדוכה של בשר אסור בחלב אבל עם בשר מותר שם מיירי שהמדוכה מיוחדת לבשר דוקא ואין לטעות שם כן נלע"ד פשוט. עכ"ל.

ועי' בחו"ד (שם סק"א) שכתב וז"ל, ודוקא מדוכה שדרכו לדון בו בשמים ופלפלין דלא שייך בו נ"ט בר נ"ט ולא נטל"פ ולעולם יאסר כשישתמש בו לחלב דמי לפת מרובה דאסור להשתמש בו בלא סימן וכשנשתמש בו נאסר כמ"ש הצ"צ בתשובה סי' פ', אבל שאר כלים כיון שאחר מעל"ע אינו נאסר וגם נ"ט בר נ"ט הוא ולא יאסר מה שישתמש בו וגם לאחר מעל"ע הוי נ"ט לפגם דמי לפת מועט דמותר וכו', עכ"ל. [וכ"כ בהג' מהרש"ק על הפרמ"ג, מובא בילקוט המפרשים בשו"ע החדשות], הרי לפי ביאור החו"ד בדברי הט"ז יוצא, דתבלין שנידך במדוכה של בשר שאב"י אסור לאכלו.

10 ועי' בפ"ת סק"ו שכתב בשם תשי' מהרי"ט (ח"ב יור"ד סי' י"ד) דאותם מיני מתיקה שדרכם לאוכלם רק לקינוח סעודה בלבד מותר לאפותם עם שומן, ולא חיישינן שיאכל אח"כ גבינה דכולי האי לא חיישינן, ודוקא פת אסור אם לשו עם חלב או להיפך דחיישינן שיאכלנו עם מאכל וסעודה בשרית או להיפך עיי"ש, ועי' בדרכ"ת (סק"ד) דג"כ כתב כן בשם הרבה פוסקים, אולם בשם היד יהודה כתב להחמיר גם בזה, עיי"ש. ומ"מ בנידון דידן הדרך לאכול אותם הלחמניות בתוך הסעודה עם המאכל עצמו ע"כ בוודאי דאסור.

11 אולם יש לחלק, דהתם הוי איסור קנס והוה איסור קל ע"כ הקילו במקום ספק, וכ"מ במשנה ברורה (שם סק"ב),

להסעודה יש להתיר, וכמוש"כ בערוך השולחן (שם סי' ד') וז"ל ואם בני ביתו מרובים יכול ללוש בחלב מה שהוא ובני ביתו צריכים לאכילת יום אחד שהוא מעת לעת נכ"מ בב"י ממ"ש בשם הגהות שערי דורא בהלחמים שעושים לשבת ע"ש, עכ"ל.

אולם עדיין יש לדון בזה, והיות דאשה זו אפתה החלות לערך שבוע לפני הסעודה ודעתה היתה ליתן להכניסן לתוך הפריזער, א"כ יש לדון אם בכה"ג מותר, וכדלקמן, דהמקור של ההיתר דדבר מועט הוא מהא דקאמר בגמ' (פסחים לו.), ואי עבדינהו כעין תורא שפיר דמי, ועל כעין תורא פירש רש"י, מעט, כעין של שור, מותר ללוש דאכיל ליה מיד בבת אחת ולא משהי ליה דלינשי שנילוש בחלב עכ"ל, א"כ משמע דעיקר האיסור הוא דחיישינן שישכח שנילוש עם חלב, וע"כ אם אופה מעט, ונמצא דאכיל ליה ביומו לא ישכח שנילוש בחלב ומותר.

ולפי"ז לכאורה מותר רק אם אוכלה ביום האפייה, משא"כ אם אינו אוכלו באותו יום אלא הכניסו בפריזער ואכלו אחר כמה ימים אסור, דאף שאפה רק כדי סעודה אחת, מ"מ, כיון שיאכלנו לאחר זמן ישכח דהחלות נילוש בחלב ואסורות, וכ"כ בספר בדי השלחן (סק"ט), ומציין דגם בחמו"ד (סק"ב) כתב דמדברי רש"י אלו מבואר שצריך לאכלו בו ביום עכ"ל.

ולפי"ז צ"ל, דהא דכ' הרמ"א ולכן נוהגין ללוש פת בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מיחשב כדבר מועט, מותר רק אם אופין החלות בער"ש, וכמבואר באו"ח (סי' רמ"ב) דכ"ה תקנת עזרא, וכ"ה בב"ח בשם הסמ"ג ומה שנוהגין לאפות לחם משנה בכל ער"ש וכו', עיי"ש.

ואעפ"י דלמעשה הכריע שם החו"ד כהפוסקים דסוברים, דרק בלחם אסור חז"ל, משא"כ לגבי שאר דברים כגון תבלין לא אסרו, מ"מ גם לדבריהם, אם אפה התבלין בהלחם נאסר הלחם, א"כ כמו"כ כאן אעפ"י דהבצלים עצמם לא נאסרו, מ"מ כשאפה אותם בתוך הלחם נאסר הלחם.

אולם עדיין היה אפשר להקל בצירוף שיטת הבית מאיר הנ"ל, דיכול לומר בזה רוב תשמישו בצונן, וכמו"כ אפשר לצרף שיטת המנחת פיתים דאם שפשוף היטב נחשב כנעיצה, וע"כ אם הסכין היא אב"י, יש להקל בזה.

### מה מקרי דבר מועט

ונראה דבנידון דידן, יש לומר, דאפי' אם נחתכו הבצלים בסכין ב"י אפשר להקל בזה, לפי"מ שכ' המחבר שם, ואם היה דבר מועט כדי אכילה בבת אחת מותר, וכ' הרמ"א, ולכן נוהגין ללוש פת עם חלב בחג השבועות, גם בשומן לכבוד שבת, כי כל זה מחשב כדבר מועט, עכ"ל. ועי' בפרמ"ג (שפ"ד סק"א) שמבאר כוונת הרמ"א, וכמו שביאר בתורת חטאת (כלל סי' דין ב'), דכל שאוכל בו ביום ולא ישאר למחרתו מקרי דבר מועט, וזה דלא כמו דנראה מדברי המחבר, שדבר מועט היא כדי אכילה בבת אחת<sup>12</sup> עיי"ש, וכוונתו כמוש"כ בערוך השלחן (סי' ד') דכל שנעשית לאכילה בתוך כ"ד שעות מקרי אכילת יום אחד, וע"כ כל שנאפות לצורך שבת אעפ"י שנאכלות לג' סעודות מקרי אכילת יום אחד עיי"ש.

ולפי"ז בנדו"ד שנעשו הלחמניות לצורך אכילת סעודה אחת דהיינו סעודת שבע ברכות, אעפ"י שנאפו הרבה לחמניות, מ"מ כיון דנעשו לצורך הרבה אנשים הקרואים

משא"כ כאן מבואר באחרונים שאינו אסור מטעם קנס, דהא גם בנעשית בשרית מעצמה, כגון שנפל שומן עליה היא אסורה מטעם גזירה, וע"כ יש להחמיר בזה יותר, ויש להאריך בזה.

12 אולם עי' בחו"ד (חי' ד') דפי' גם דברי המחבר, דמש"כ כדי אכילה בבת אחת, דכוונתו כדי אכילה יום אחד עיי"ש.

אפיית פת מרובה להרבה ימים ובכח"ג אסרו חז"ל, ורק כשאופה דבר מועט לאכילת יום אחד, אעפ"י אופה איזה זמן קודם מ"מ כיון דהוא פחות מהשיעור אסרו חז"ל אינו אסור.

### אפה הרבה חלות ונאסרו כדי קליפה אם הם מותרים

ונראה דיש לדייק כן מדברי איזה פוסקים. דבשו"ת מהרש"ם (חלק ד סי' ל"א) כתב וז"ל, ופת דנאסר רק כדי קליפה הוי דבר מועט ומותר, דדוקא בפת מרובה אסור משום גזירה משא"כ בזה דנאסר רק כ"ק, והקליפה בודאי הוי דבר מועט דאינו אסור, עיי"ש.

גם בשו"ת באר יצחק (יו"ד סי' י"א) מבואר כן, שכתב דמהא דאמרו בפסחים (שם) דההוא תנורא דטחו בו טחיא אסרה רבא בר אהילאי למיכלי לריפתא אפילו במילחא דלמא אתי למיכלי בכותחא, מבואר דבלוע שמן שנבלע בכלי אוסר בכולו, ודלא כשיטת המג"א (סי' תנ"א) דאוסר רק כדי קליפה, דאל"כ קשה דהא מבואר בפסחים (דף ל"ו) דכעין תורא שרי, ולפי' רש"י שם דמעט כעין של שור מותר ללוש בחלב, ובודאי דקליפת הפת לא הוי אלא דבר מועט, וא"כ אמאי אסר רבא בר אהילאי לאוכלה אפילו במילחא, אלא ע"כ דדבר שמן שנבלע בכלי אוסר את המאכל כולו עיי"ש.

ולכאורה דבריהם צ"ב, דהא מיירי דאפה פת מרובה, וכל אחד מהלחמים נאסר כדי קליפה, א"כ בוודאי דלא יאכלנו כל הפת ביומא אחד, א"כ למה אמרינן דכדי קליפה נחשב כדבר מועט, הא כיון דיאכל הפת בהרבה ימים בוודאי ישכח דהקליפה מהפת

אולם עדיין צ"ע, דאפי' אם אופין אותו בער"ש, הא למעשה אוכלין אותו למחרתו ביום השבת, א"כ למה מקרי דבר מועט. וצ"ל דכמו לשיטת המחבר דמתירים רק כדי סעודה אחת, מ"מ האפייה עושים קודם הסעודה לצורך אכילת הסעודה שלאחריה, כמו"כ לשיטת הרמ"א דשיעור דבר מועט היינו כדי אכילת יום אחד, א"צ לאפותו באותו יום, רק יכול לאפותו ביום הקודם לצורך אכילת היום שלאחריה. ומש"כ הפרמ"ג כל שאוכלין בו ביום ולא ישאר למחרתו, אין כוונתו שאוכלים אותו ביום האפייה, רק אוכלים אותו בתוך יום אחד, ולא משיירים לצורך מחר. ולפי"ז כהיום דרובם ככולם אינם אופין החלות בער"ש יהיה אסור לאפותן עם שומן<sup>13</sup>.

אולם לענ"ד נראה, דהיות שהפוסקים סתמו בזה, ולא כ' דרק כשאפה החלות בער"ש הן מותרות, נראה דמותרות בכל אופן. וטעם הדבר, דחז"ל נתנו לנו שיעור וגדר מתי הדבר אסור, וכל שהוא פחות משיעור זה לא אסרו חז"ל. והטעם, משום שבזמננו היה המנהג לאפות הכל סמוך לאכילה, וע"כ כשאפה פחות משיעור אכילת יום אחד, היו נאכלות בדרך כלל ביומו או למחר, וע"כ לא אסרו כשאופה כשיעור זה, וכיון שלא אסרו חז"ל את זה, אזי אף כשאופה איזה ימים קודם אינו אסור, דבשיעור מועט כזה לא אסרו חז"ל.

והנהגה הבדי השלחן (שם בביאורים בד"ה ולכן נוהגים) כתב ראייה לדבריו, דאי לא תימא הכי, א"כ הדין נותן דיכול גם לאפות להרבה ימים ויניח כל לחם ליומו המיוחד לו, והא בוודאי לא משמע דלישתרי בהכי עכ"ל.

ולדעתי זו אינה ראייה, דפשוט דזה מקרי

13 ואעפ"י שהרמ"א כתב עוד היתר, דחלות לשבת שונות מהלחם שאוכלים בימות השבוע, אולם היתר זה היה לפי המנהג שהיה בזמננו, שהחלות שהיו נאפות לצורך השבת היה נאפות עם שומן, ועם בשר בתנור אחד ונעשו בשריות, כמבואר בפוסקים, ע"כ ידעו כולם שחלות של שבת הן בשריות, משא"כ כהיום שהחלות לשבת אינן בשריות, ואם נשאר אחר שבת אוכלים אותן עם מאכלי חלב, לא מקרי שינוי צורת הפת ואסור.

היא בשרית<sup>14</sup>, וע"כ דס"ל כמ"ש לעיל, להיות שהחלק שנעשה בשרי הוא דבר מועט, ועל דבר מועט לא גזרו חז"ל, ע"כ אף שיאכל הדבר מועט במשך הרבה ימים ג"כ אינו אסור, דעל שיעור כזה לא אסרו חז"ל.

אמנם נראה שדבריהם הם רק לפי שיטתם דבליעה מכלי אוסרת בכולו<sup>15</sup>, משא"כ אנו דקיי"ל דנאסר רק כדי קליפה<sup>16</sup>, א"כ מוכח מתוס' הנ"ל דבכה"ג ג"כ אסור לאוכלו במילחא, וכ"מ לפי"מ דביאר הש"ך (סק"ב) והט"ז (סק"ב) דברי הרמ"א (צ"ז ס"ב) דסובר דאם זב שומן תחת הפלאדין ונבלע בתנור, אז אפי' כשאינה זב תחת הפת היא אסור, ולכאורה לדין דקיי"ל דנאסר רק כדי קליפה א"כ למה היא אסור, אלא ע"כ גם בכה"ג אסור<sup>17</sup>.

גם בדע"ת מבואר דלא כמ"ש במהרש"ם, וסובר דקודם שקולפו בוודאי אסור, ורק כשקולפו נסתפק אם הקליפה היא מותר דאז היא דבר מועט, או דאמרינן דכיון דקודם שקולפו כשהיה בצירוף עם שאר הפת היה אסור, א"כ דומה למש"כ האחרונים לאסור פת מרובה, ע"י שמחלקו אח"כ לכמה בני"א עיי"ש, ומדבריו נראה דאחר שקילפוהו בוודאי דמותרת שאר הפת, דאף קודם שקילפו לא היה אסור שאר הפת, רק חלק הקליפה אסור.

ועי' ביד יהודה (בפיה"ק סקי"ז) שכ' שגם

בקליפה או נטילה אין להתיר כיון שיכול לבא לידי איסור שישכח ליטול או לקלוף כמו שאסרו הפת במלח מחמת זה עכ"ל, א"כ נראה מדבריו שאף אחר הקליפה אסור כל הלחם כיון דקודם שקולפו חל איסור על כל הלחם דחיישנן דישכח לקולפו, ע"כ גם כשקולפו אסור, וכ"כ בדרכי תשובה (סק"ל) בשם שו"ת יד יוסף (סי' ע') שכ' בשם הכנפי יונה דפת שנאסר כדי קליפה, מ"מ אסור כל הפת דחיישנן דיאכלנו בלי קליפה עיי"ש.

הרי לנו ג' שיטות בזה: המהרש"ם והבאר יצחק מתירים גם חלק הקליפה, ובדע"ת מבואר דשאר הפת מותר ורק הקליפה אסורה, ונסתפק אם יש להתיר הקליפה אחר שקילפוה, והיד יהודה וכנפי יונה סוברים דכל הפת אסורה דחיישנן דישכח לקולפה.

ולמעשה נראה דא"א להקל ולאכול גם חלק הקליפה, וכשי' המהרש"ם והבאר יצחק, וכדאי להחמיר שלא לאכול כל הפת וכשי' היד יהודה.

ונראה, דהטעם דפת נאסרת כדי קליפה, אעפ"י שהיא פחות משיעור שאסרו חז"ל, משום שלמעשה אופה פת מרובה, ע"כ אעפ"י דחלק דנעשית בשרי היא פחות מכשיעור, מ"מ היא נידון ביחד עם שאר הפת והיא אסור, משא"כ בנידון דידן שאפה פחות

14 ודוחק לומר דכוונתם דאחר שיקלוף החלק מהפת אז מקרי הקליפה דבר מועט, ובפרט דבשו"ת מהרש"ם שם דן לגבי השאלה, שנאפו בתנור הרבה חלות ונשפך רוטב תחת א' מהם, והשואל שם כתב, דהיות דאינה נאסר שאר הפת רק כדי קליפה, א"כ כיון דבדיעבד מותר כמ"ש בסימן צ"א, ובנ"ד הקליפה רק חומרא דהא ספק אם מפעפע, וגם הוא רק מדרבנן א"כ שוב מותר לאכול עם בשר דאין לחוש שמא יאכל עם חלב וכמ"ש בסי' ב' וט"ז רס"י צ"א, ועי' כ' המהרש"ם, ולענ"ד א"צ לזה דכיון דנאסר רק כ"ק אם כן שוב הוי דבר מועט וכו', עכ"ל, ואם אמרינן דצריך עכ"פ לקלוף א"כ שפיר צריך למש"כ השואל להתיר בלי קליפה, אע"כ דגם לדבריו א"צ לקלוף, כיון דהוי דבר מועט. ודוק.

15 וכמו שמבואר שם בשו"ת באר יצחק שם, ובשו"ת מהרש"ם שם,

16 וכמו ש"כ המג"א (תנ"א ס"ק ל'), ועי' בהג' רע"א על הש"ך (סי' צ"ד ס"ק ל"ג) דמדריק מדברי הש"ך שם, דסובר כהמג"א דגם בבלוע שמן אינו אסור רק כדי קליפה, וכ"ה הכרעת רוב הפוסקים כמבואר בפר"ח שם, ובנו"ב (סי' ל'), ובשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' נ"ד).

17 אם לא שיאמרו דעיסה היא דבר רטוב קצת, אולם בשו"ת באר יצחק שם מבאר דעיסה נחשבת כדבר יבש, וכ"כ בשבילי דוד סי' תנ"א סקל"ז, ויש לפלפל בזה.

מכשיעור, אעפ"י דאופה אותו איזה ימים קודם האכילה, נראה דהיא מותר, כיון דהיא פחות מהשיעור דאסרו חז"ל.

היוצא לנו מזה דאסור לכתחילה לחתוך בצלים בסכין של בשר אפי' אב"י, ולעשות ממנו לחמניות, ואם עושה רק דבר מיעוט כדי אכילת יום אחד, וכש"כ כמו בנידון דידן דעשאו כדי אכילת סעודה אחת, אעפ"י

שעושה אותו הרבה ימים קודם הסעודה היא מותר, ואז מותר אפי' לחתוך בסכין שהיא ב"י, אמנם אם הסכין היא מקונחת והיא אב"י, בזמנינו שסתם סכין אפי' בשרית היא רוב תשמישו בצונן, יש להקל בדיעבד אפי' באפו הרבה לצורך אכילת הרבה ימים, ובכח"י"ג אפי' אם כישל או טיגן הבצלים בקדירה של חלב יש להקל.

### הגאון הקדוש מהר"ז בעל התניא הי' מדקדק מאד בכל מצוה שיהי' בלי פיקפוק כלל

ומענין פוטריניק [בבתים של תפילין] שנותני תחתיו חיזוק הוא כשר לכתחלה בלי פיקפוק ובחבורי שלחן הטהור וזר זהב סביביו הארכתי וכן ראיתי לבתים של הגאון הקדוש מהר"ז בעל התניא שהקדוש הזה הי' מדקדק מאד בכל מצוה שיהי' בלי פיקפוק כלל והם עם פוטריניק לחזק. ועכ"פ הרוצה לקנות בתים בלי פוטריניק יקנה אותם לבנים ויבדוק אם אין בהם נקב וקרע כי התפילין של עור א' עם פוטריניק הם כשרים לכתחלה. (חומש היכל הברכה קומארנא, מגילת אסתר ז', טז)

### הריהו שם את כל המעקשים למישור!

שאל אותי אם אני לומד שו"ע הרב, או אם למדתי עכ"פ בשבועות שחלפו שו"ע הרב הלכות פסח. ושתקתי מחמת היראה. ואמר, היש לך מושג איך הוא מסביר ומבאר בטוב טעם ודעת? ממש תענוג ללמוד בו. הריהו שם את כל המעקשים למישור! הלכות עמומות רבות וטעמי דינים שלכאורה בהשקפה ראשונה קשה להבינם על בוריים ולעמוד עליהם הוא מבאר בלשון צחה ובנעימה ברורה, (והראה לי דוגמאות). וסיים, אין דומה לו, ראה ג"ס ראה, וי אָזוי לייגט ער אַראָפּ אַזאַ זאַך... (כלומר: כיצד הוא מוציא דבר מתוקן מתחת ידיו). עוד אמר שמאז הוקשה לו מה ראה על ככה לחבר חיבור שו"ע נוסף, וכי למה לא די לו בשו"ע הקיים, אולם ראה מה העלה בחכמתו, דבר דבור על אפניו, בטעמים הגיוניים כו', ותנ"א תונ"א.

(בית יהודא להרה"צ ר"י מדזיקוב זצ"ל, עמ' 75 אות קל)

### מוח גדול יותר מן כדור הארץ

הרבה להפליא את דברי שו"ע הרב ז"ל על גדול בהירות שיש שם בכל מה שכותב וביחוד שו"ע הרב על הלכות מוקצה ואמר בשעה שהרב מלאדי ז"ל כתב הלכות מוקצה גידים כמו אצבע קמו בראשו בעת הכתיבה ווען דער רב האט געשריבען הלכות מוקצה האבען זיך אזאלכע 'אדערען' ווי דער פינגער אופגעשטעלט אין קאפף.

כן הראה לנו סה"ק תורה אור בסוף פרשת חיי שרה ואמר כי לכתוב דברים כהללו בהכרח שיהי' מוח גדול יותר מן כדור הארץ. 'אויפצושרייבן די ווערטער דארף מען האבען איין מוח גרעסער ווי דער כדור הארץ'.

(נהרי אש להגר"ש זעליחובער זצ"ל, לקוטי דבורים אות קנב)